

Formuesskatt og ulikhet

Introduksjon

Utjevning av økonomiske forskjeller og behovet for at også de aller rikeste betaler skatt, er de viktigste argumentene som brukes av dem som ønsker å bevare formuesskatten. Dette notatet ser på formuesskatten i lys av ny og oppdatert skatte- og fordelingsstatistikk.

Notatet viser at formuesskatten ikke er nødvendig for at høytlønnede grupper skal bidra gjennom skatt på deres inntekt, heller ikke for promillen med høyest inntekt. Bildet endrer seg ikke, om man i stedet tar utgangspunkt i formue. Ni av 10 kroner av formuen til de aller rikeste er investert i næringslivet. Det betyr at det største skattebidraget fra formuen til de aller rikeste i dag kommer via bedriftsbeskatningen. Formuesskatt på personlig hånd er derfor ikke vesentlig for skattebidrag fra den del av kapitalen til de rikeste som gir avkastning.ⁱ Forskning fra SSB tyder også på at fordelingsvirkningene av formuesskatt på næringsinvesteringer er null eller ytterst begrenset, og at formuesskattens omfordelende virkninger skyldes formuesskatt på eiendom, som i stor grad betales av en gjeldfri middelklasse.

Notatet presenterer også ulike mål på ulikhet, herunder beregninger fra Finansdepartementet på Gini-koeffisienten ved avvikling av formuesskatten.

Hvor stor er ulikheten i Norge?

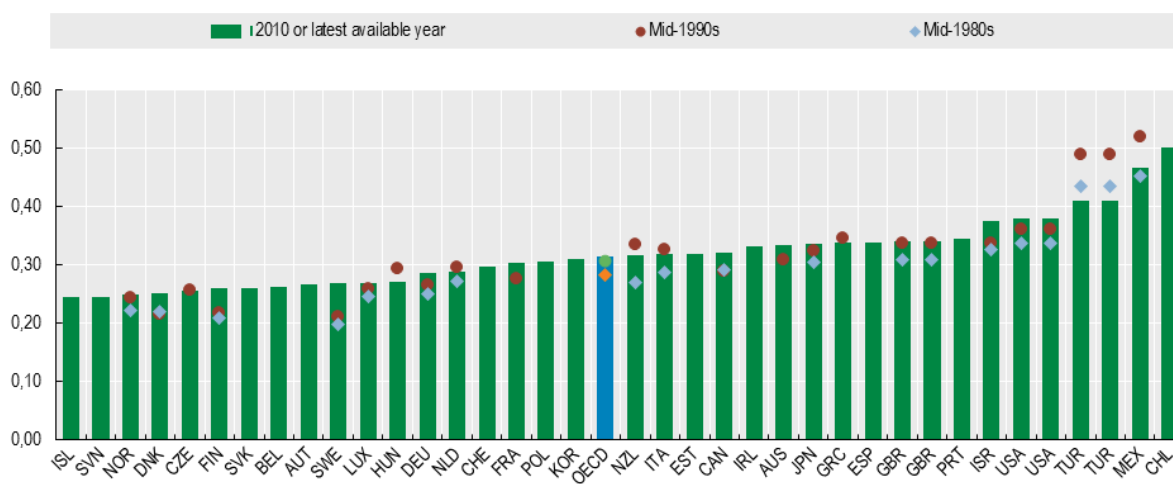
Thomas Pikettys bok, *Capital in the 21st Century*, har ført til økt debatt om økonomiske forskjeller, både internasjonalt og i Norge.ⁱⁱ Pikettys bok ser hovedsakelig på ulikhetsendringene i USA, Storbritannia, Frankrike og Sverige. En generell vurdering av boken, hvor den relateres til debatten i Norge, er gjort av Marius Doksheim i Civita-notat nr. 11, 2014, *Thomas Piketty, Capital in the 21st Century. Nyansering og mulige løsninger*.ⁱⁱⁱ Dette notatet tar for seg formuesskatten relatert til ulikhetsdebatten.

Det er flere måter å måle ulikhet på.^{iv} Men uansett hvilke mål man benytter, viser tallene at Norge er blant de land i verden med lavest ulikhet.^v

Et ofte brukt mål på ulikhet er Gini-koeffisienten, som er en tallverdi fra 0 til 1, hvor 0 indikerer at alle innbyggerne har akkurat like stor inntekt eller formue, mens tallverdien 1 indikerer at én person eier all inntekt eller formue. Figur 1 gir en oversikt over inntektsulikhet målt ved Gini i OECD-området for 2010, som er sist tilgjengelige år fra OECD. Norge er her rangert som landet med tredje lavest ulikhet, med en Gini-koeffisient på 0,25. Kun Island (med 0,24) og Slovenia (også med 0,25) er rangert lavere.

Figur 1 inneholder også anslag for ulikhetsnivået på midten av 1980-tallet og midten av 1990-tallet for de ulike OECD-landene. Overordnet har det vært en moderat økning i inntektsulikheten i Norge siden midten av 1980-tallet. Hoveddelen av økningen skjedde mellom midten av 1980-tallet og midten av 1990-tallet, med en endring i Gini-koeffisienten fra 0,22 til 0,24.

Figur 1: Ulikhet i OECD målt ved Gini-koeffisienten.

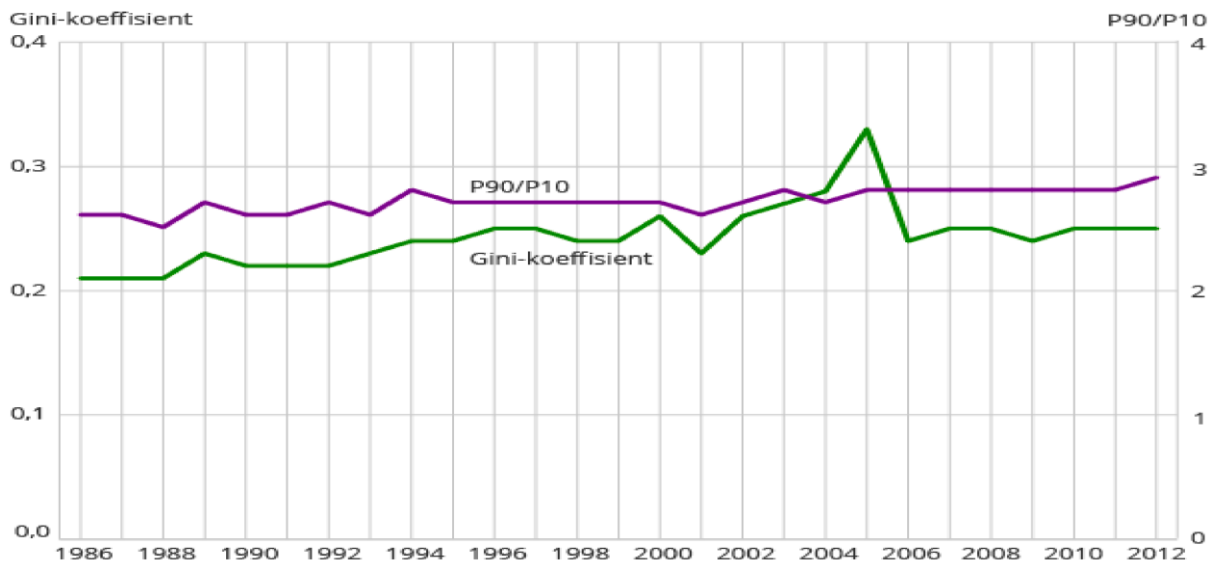

Kilde: OECD Factbook 2014; <http://dx.doi.org/10.1787/888933025043>

Figur 2 viser utviklingen i Norge mellom 1986 og 2012 for Gini-inntektskoeffisienten og P90/P10, som måler inntekten til en person med høyere husholdningsinntekt enn 90 prosent av befolkningen (P90) i forhold til inntekten til en person som hadde lavere husholdningsinntekt enn 90 prosent av befolkningen (P10).

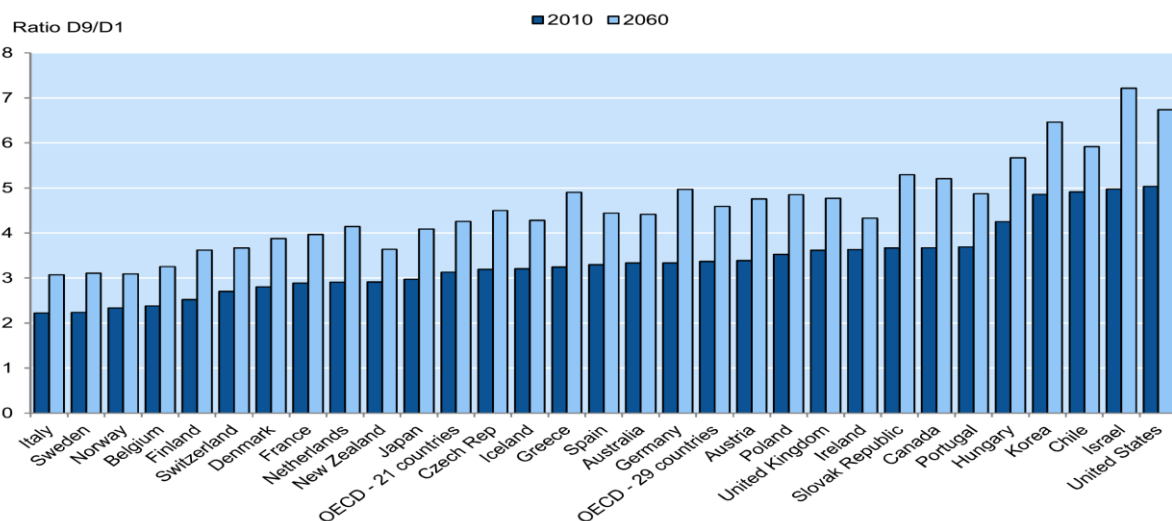
Som omtalt under figur 1, har Gini-koeffisienten økt moderat, fra 0,22 i 1986 til 0,25 i 2012. Skattereformen i 2006, som kom etter at Bondevik II-regjeringen fremmet forslag om å innføre en utbytteskatt, førte til at mange næringsdrivende i forkant tok ut tidligere års opptjent fortjeneste fra bedriftene som utbytter. Synliggjøringen av tidligere års opptjente næringsinntekter er hovedårsaken til økningen i Gini-målet i forkant av 2006. Innføring av utbytteskatt og resten av skattereformen i 2006, der hovedtrekkene hadde bred politisk støtte, er av SSB vurdert til å ha økt skattesystemets omfordelende virkning.^{vi}

P90/P10, som også er et mål på ulikhet, viser også en svak økning over perioden, med en jevn økning fra 2,6 i 1986 til 2,9 i 2012. Dette er et mål som i mindre grad enn Gini-koeffisienten påvirkes av ekstremverdier i begge ender av fordelingen.

Figur 2: Ulikhetsmålene Gini-koeffisient (venstre akse) og P90/P10 (høyre akse). 1986 – 2012.

Kilde: SSB; <http://www.ssb.no/natur-og-miljo/barekraft/utvikling-i-inntektsulikhet>

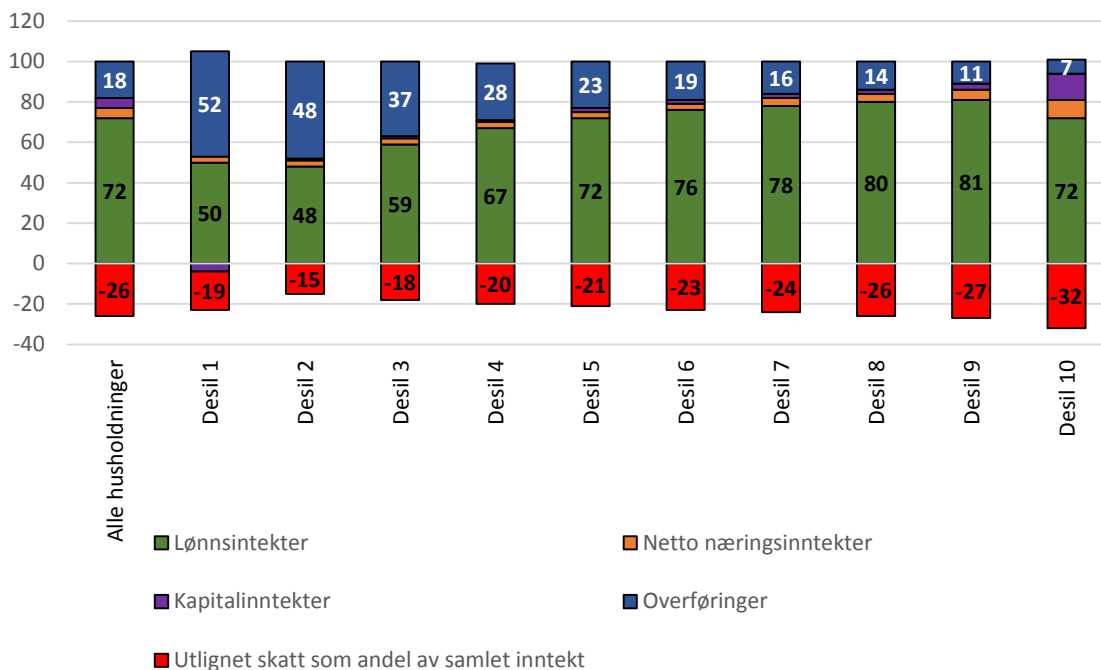
Selv om ulikheten relativt sett er lav i Norge, og kun har økt moderat de siste tiårene, er det ikke gitt at denne utviklingen vil fortsette. Fremtidsanalyser vil alltid være sårbare for forutsetningene de baseres på. Figur 3 presenterer utviklingen i inntektsforskjeller målt ved P90/P10, anslått i et OECD-notat som ser på politikutfordringer de kommende 50 år. Fremtidsanalysen bygger bl.a. på at det i kommende tiår vil bli mangel på høykompetent arbeidskraft, mens det relativt sett vil bli mindre etterspørsel etter lavkompetent arbeidskraft. Forutsatt uendret omfordelende politikk, anslår OECD at inntektsulikheten da vil øke i alle de 29 OECD-landene som inngår i undersøkelsen. Målt ved P90/P10-målet var ulikheten i Norge tredje lavest i 2010. Samtidig er Norge et av de landene der ulikheten fremover er anslått å øke minst. Skulle økningen i ulikhet bli som anslått i OECD-notatet, vil ulikheten i Norge i år 2060 fortsatt være lavere enn den er i flertallet av OECD-landene i dag.

Figur 3: Brutto inntektsulikhet i 29 OECD-land, andel desil 9/desil 1. 2010 og estimat 2060 forutsatt mangel på kompetent arbeidskraft

Kilde: OECD Economics Department Policy note no. 24, July 2014

Det er verdt å merke seg at tallene i figur 3 er for brutto inntekt, noe som gir et mål på ulikhet før omfordelingsvirkningen av skattesystemet og velferdsstaten. Skattesystemet har en viss omfordelende virkning. Men for de med lav inntekt er det de omfordelende virkningene av velferdsstaten som gir mest utslag. Norge har en mer omfattende og omfordelende velferdsstat enn de fleste land, noe som ikke reflekteres når brutto inntektsbasert ulikhet måles. Figur 4 gir en oversikt over kilden til inntekt og skatteandel på gruppenivå, delt opp i 10 inntektsgrupper. For de to nederste inntektsdesilene utgjør overføringer fra det offentlige halvparten av inntektsgrunnet, mens andelen synker med høyere inntekt.

Figur 4: Sammensetning av samlet husholdningsinntekt i Norge, desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) og utlignet skatt som andel av samlet husholdningsinntekt. Prosent. 2012

Kilde: SSB. Desil 1 summeres til over 100 grunnet at de har negative kapitalinntekter

I statsbudsjettet for 2014 er det anslag på hvor stor betydning hhv. velferdsstatens overføringer og skattesystemet har for utjevning av ulikhet. Før skatter og overføring er det anslått at ulikheten i Norge målt ved Gini-koeffisienten var på 0,4 i 2011. Offentlige overføringen reduserte Gini-målet til 0,282 mens skattesystemet reduserte det ytterligere til 0,237.^{vii} Med andre ord, velferdsordningene hadde om lag 2,6 ganger større virkning på å redusere ulikheten enn skattereglene hadde.

Er formuesskatten vesentlig for omfordeling?

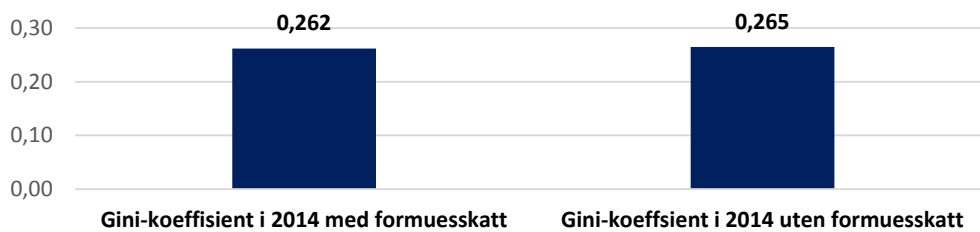
Tilhengere av formuesskatten peker ofte på dens omfordelende virkninger som en hovedgrunn til at den bør inngå som en del av skattesystemet. Men er formuesskattens omfordelende virkninger på skattesystemet vesentlige?

Formuesskatten har en viss, men moderat betydning for omfordeling, målt ved Gini-koeffisienten. Figur 5 viser anslag på Gini-koeffisienten på inntekt i 2014 og hva den av Finansdepartementet er anslått å bli, dersom formuesskatten i sin helhet var blitt avvirket. De siste oppdaterte anslag på Gini-koeffisienten i Norge er, ifølge Finansdepartementet, 0,262 med vedtatte 2014-regler.

Hvis formuesskatten hadde blitt avviklet, ville Gini-koeffisienten økt med 0,003, vel 1 prosent, til 0,265. Det tilsvarer en økning som er om lag tre ganger større enn virkningen av de vedtatte skattereduksjoner på 7,1 mrd. kroner i 2014. For å sette denne skattereduksjonen i perspektiv, var forslaget på skattereduksjoner fra Stoltenberg I-regjeringen for 2002 på over 9 mrd. 2014-kroner. Nå ble det ikke beregnet Gini-koeffisientutslag på dette skattelettforslaget, men med tanke på at redusert toppskatt var et av hovedforslagene, er det rimelig å tro at Gini-utslaget minst var på linje med endringsvirkningen i 2014.

Finansdepartementets siste anslag inneholder ingen internasjonal Gini-sammenligning. Men tar vi utgangspunkt i figur 1, hvor Norge rangeres som det tredje minst ulike landet og justerer Norges posisjon med 0,03 Gini-koeffisientpoeng, ville ikke Norges rangering påvirkes nevneverdig. Uten formuesskatt ville vi rangert om lag likt med Danmark (som var nr. 4 i 2010), men svært langt fra Tsjekia (som var nr. 5 i 2010). Målt ved Gini-koeffisienten er det altså begrenset hvor omfordelende formuesskatten er. Denne begrensede omfordelende virkningen må derfor veies mot de negative virkninger som formuesskatten har på verdiskapingsevnen til norsk økonomi.

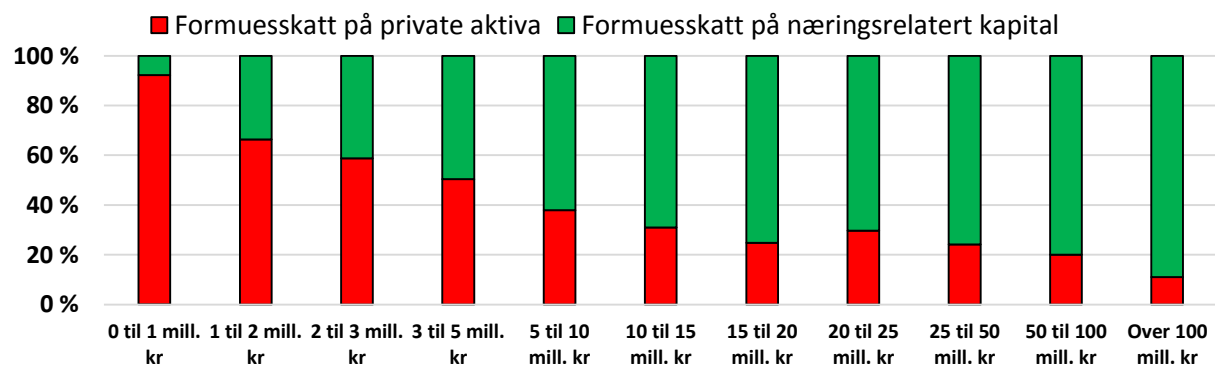
Figur 5: Gini-koeffisient på inntekt, hhv. med og uten formuesskatt

Kilde: Finansdepartementet^{viii}

I debatten om formuesskatt og skatt på de rikeste, kan man få det inntrykk av at formuesskatten primært er en skatt på de rikestes private luksus. Realiteten er at jo større formuen er, jo større andelen av den er investert i bedrifter og næringsvirksomhet. Det er anslått at 800 personer vil ha en netto likningsformue på mer enn 100 mill. kroner i 2014. Ni av 10 kroner som denne gruppen betaler formuesskatt på, er investert i verdiskapende virksomhet. Formuesskatt for de aller rikeste er derfor i all hovedsak en skatt på deres investeringer i norske bedrifter og arbeidsplasser.

Figur 6: Andel av formuesskatt som betales hhv. på næringsrelaterte investeringer og på private formuesgjenstander for gruppen som betaler formuesskatt på næringsrelaterte investeringer.

Kilde: Finansdepartementet, svar på spørsmål nr. 3 fra Venstre under behandling av Revidert Nasjonalbudsjett 2014

SSB publiserte i forkant av valget 2013 en studie av fordelingsvirkningene av skattereformen i 2006 og andre endringer i skattesystemet mellom 2005 og 2013.^{ix} Det var den første studien som skilte mellom den omfordelende virkningen av skatt på ulike formueskomponenter. Analysen så både på provenyvirkningen av i 2013 å gjeninnføre skattereglene som gjaldt i 2005, og på den omfordelende virkningen av en tenkt gjeninnføring av de gamle skattereglene fra 2005.

Overordnet sett var funnet at en gjeninnføring av 2005-formuesskattereglene ville redusert skatteinntektene med 939 millioner kroner. Det ville også ha svekket skattesystemets omfordelende effekt (som kategoriseres som positiv, negativ eller med liten/ingen effekt). Det interessante for diskusjonen om behovet for formuesskatt for å skattlegge de aller rikeste, var SSBs funn av at en gjeninnføring av aksjerabatten på 35 prosent, som var gjeldende i 2005 (verdsettingen av aksjer til 65 prosent av markedsverdi mot 100 prosent ved 2013-reglene), ville ha liten eller ingen effekt på skattesystemets omfordelende virkning. I rapporten skriver SSB:

I den ene simuleringen innfører vi aksjerabatt på 35 prosent. Som følge av dette reduseres skatten i våre beregninger med 2,9 mrd. kroner. Fordelingseffekten er ubetydelig. Ved å gi aksjerabatt, vil særlig personer med høye inntekter få lavere formuesskatt, men effekten på total omfordeling er relativt beskjeden.

I den andre simuleringen er verdsettingen av primær- og sekundærbolig endret ved å reversere alle oppjusteringer av ligningsverdier i perioden 2005 til 2013. Bunnfradraget i formuesskatten er endret til lønnsjustert nivå i 2005. Bunnfradraget for skatteklasse 2 er satt til det dobbelte. Skattesatsene er som i 2013. Resultatet er at provenyet er 2,7 mrd. kroner høyere med disse 2005-reglene enn med 2013-systemet. Dette gir en relativt klar reduksjon i skattenes omfordelende effekt. Selv om ligningsverdiene for boliger er kraftig oppjustert fra 2005 til 2013, er bunnfradraget også kraftig oppjustert slik at disse endringene isolert sett har gitt lavere formuesskatt i 2013 enn i 2005.^x

Med andre ord: Økt formuesskatt på aksjer har gitt skatteinntekter til det offentlige, men det har ingen eller begrenset omfordelende virkning. Derimot har den samlede skatteinntekten som følger av økt bunnfradrag i kombinasjon med økt formuesverdsetting av eiendom en omfordelende virkning. Satt litt på spissen: Det er formuesskatt på middelklassens gjeldfrie boliger, ikke eierskapet i landets bedrifter, som gjør formuesskatten omfordelende.

Nå tar ikke SSBs analyse for seg fordelingsvirkningen av å avvikle hele formuesskatten. Men det er rimelig å anta at en fjerning av formuesskatten på aksjer, der de mest velstående har hoveddelen av sin formue, vil ha tilsvarende begrenset omfordelende virkning. Lite tyder på at formuesskatten har en treffsikker omfordelende profil, slik mange legger til grunn i det offentlige ordskiftet om formuesskatten.

Er formuesskatten vesentlig for skattebidrag?

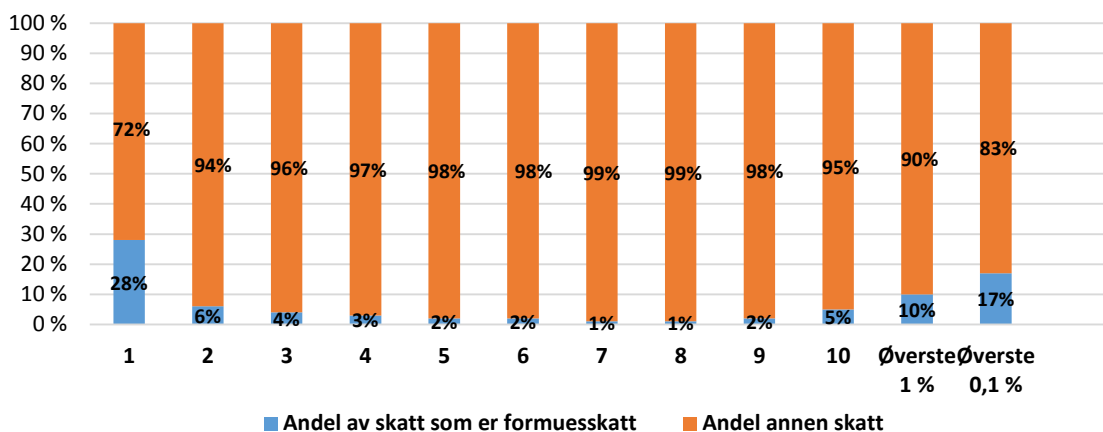
Et relevant spørsmål i diskusjonen om formuesskatt er om den er nødvendig for at alle skal betale et rimelig skattebidrag målt som andel av inntekt til fellesskapet. Figur 6 viser andel av skattebidraget fra personlig inntekt, fordelt på desil (ca. 419 000 personer per desil) og med den øverste prosent (ca. 41 900 personer) og øverste promille (ca. 4 200 personer). Nederste desil har gjennomsnittlig bruttoinntekt på 44 800 kroner og betaler 2 200 kroner i skatt. Den øverste desil har 1 182 400 kroner i bruttoinntekt og betaler 402 700 kroner i skatt. Den øverste inntektsprosenten har i gjennomsnitt

2 973 800 kroner i bruttoinntekt og betaler 1 123 000 kroner i skatt, mens den øverste inntektspromillen i gjennomsnitt har 8 643 500 kroner i bruttoinntekt og betaler 3 234 900 kroner i skatt.

Den eneste av inntektsgruppene i figur 7 som betaler over 20 prosent av sin skatt på inntekt i formuesskatt er den laveste desilen, med 28 prosent. Det skyldes nok at det blant de 420 000 personene med lavest inntekt befinner seg mange minstepensjonister, som ikke betaler annen skatt til staten enn formuesskatt. Mer overraskende for mange er det nok at selv i den øverste promillen i inntektspyramiden i Norge er formuesskatten et heller moderat skattebidrag, med 17 prosent.

Ser man på inntekt opp til og med den øverste inntektspromillen, stemmer det derfor ikke at formuesskatten er en vesentlig skatt for at «alle» skal betale skatt.

Figur 7: Andel av betalt skatt på inntekt som kommer fra hhv. formuesskatt og annen skatt, fordelt på inntektsdesil og øverste 1 og 0,1 prosent. 2014

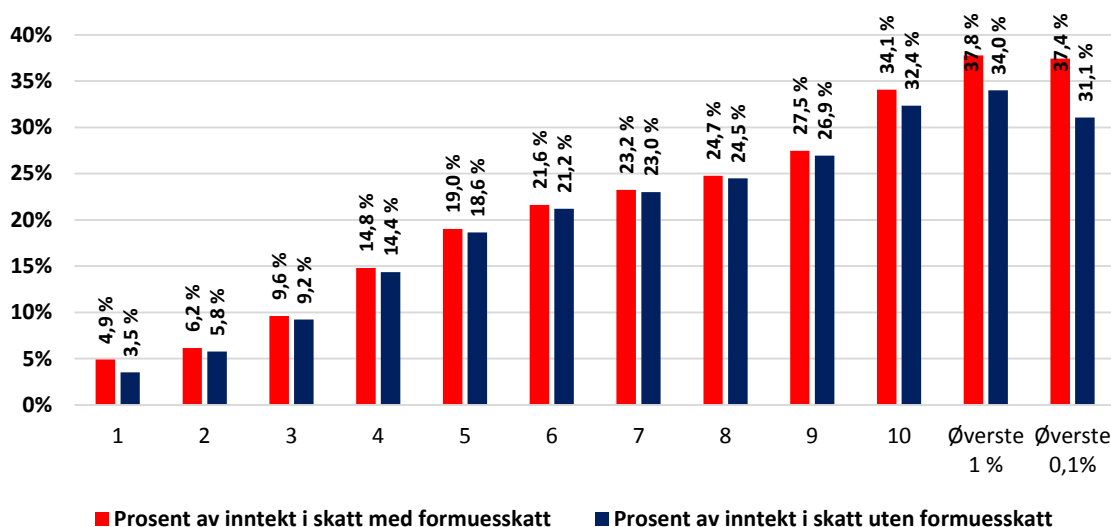
Kilde: Finansdepartementet, svar på spørsmål nr. 1 fra Venstre, behandlingen av Revidert Nasjonalbudsjett 2014

Tallmaterialet som figur 7 bygger på, gir også anledning til å utlede en del annen relevant skatteinformasjon for debatten om skatt på de rikeste, omregnet på person og gruppenivå. Grunnet avrundning i svaret fra Finansdepartementet, vil disse utledningene ha et noe lavere presisjonsnivå (f.eks. er formuesskatten av Finansdepartementet anslått å være 12,8 mrd. kroner i 2014, mens beregningene utledet av svaret fra Finansdepartementet på individ- og gruppenivå summerer seg til et beløp som er 700 millioner kroner høyere, dvs. 13,5 mrd. kroner).

Figur 8 gir et anslag på hva skattebidraget gjennomsnittlig er i prosent av inntekt for inntektsdesilgruppene og for den øverste inntektsprosenten og inntektspromillen med og uten formuesskatt. For alle inntektsdesilene er det et progressivt skattebidrag, dvs. at man betaler en høyere prosentsats med økende inntekt. Høyest skattebidrag målt som prosent har gruppen i den høyeste inntektsprosenten. Hvis formuesskatten skulle ha blitt avviklet, vil skatteandelen som alle inntektsgruppene betaler, gå noe ned (og prosentvis mest for den laveste desil, som vil betale 28 prosent mindre skatt), men progressiviteten vil bestå.

Den øverste inntektspromillen har, med formuesskatt, en marginalt lavere skatteprosent enn den øverst inntektsprosenten, men en høyere skatteprosent enn alle desilgruppene. Avvikles formuesskatten, vil deres skatteandel reduseres til 31,1 prosent, som da blir lavere enn skatteandelen til den øverste inntektsprosenten (34 prosent) og øverste desil (32,4 prosent), men klart høyere enn skatteprosenten til de nedre ni desiler (med skatteandel fra 3,5 til 26,9 prosent). Datagrunnlaget som her foreligger muliggjør ikke analyser av det samlede skattebidraget fra formuesplasseringene til den øverste inntektspromillen. Men det er rimelig å vente at en større andel av denne inntektsgruppens formue vil være plassert i næringsvirksomhet, noe som gir et ytterligere skattebidrag ved bedriftsbeskatningen.

Figur 8: Skattebidrag av inntekt for inntektsdesiler og øverste 1 og 0,1 prosent med og uten formuesskatt. 2014

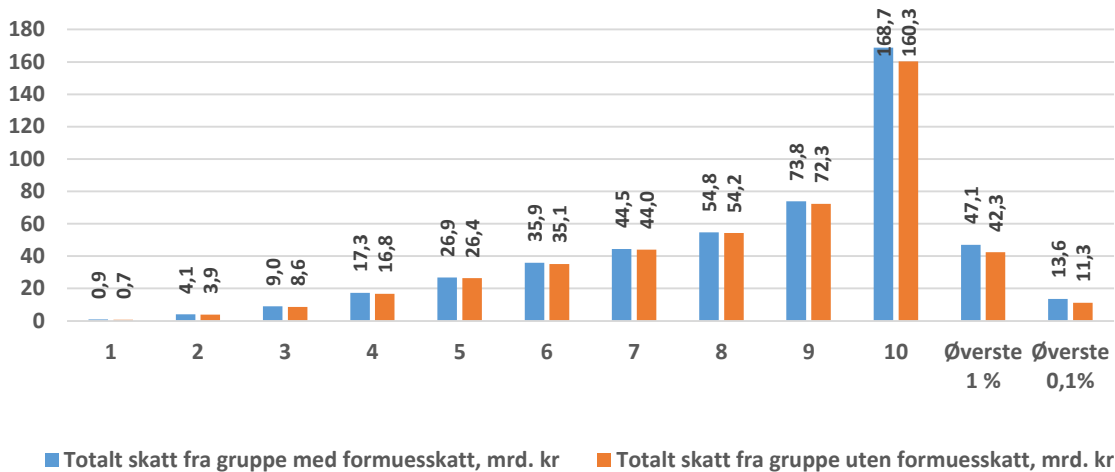
Kilde: Finansdepartementet, svar på spørsmål nr. 1 fra Venstre, Revidert Nasjonalbudsjett 2014 og egne beregninger

Et annet relevant spørsmål i diskusjonen om skattebidraget fra de rikeste, er hvor stor andel av totalt innbetalt inntektsskatt de ulike inntektsgrupper står for, både med og uten formuesskatt. Med et progressivt skattesystem er det ikke overraskende at skattebidraget samlet sett stiger for inntektsdesilene. Men figur 9, som viser milliarder kroner i skattebidrag fra de ulike inntektsdesiler og den øverste inntektsprosenten og inntektspromillen, viser at det er betydelige forskjeller. Den øverste inntektsdesil betaler om lag 169 mrd. kroner i 2014, om lag 39 prosent av all inntektsskatt. Skulle formuesskatten bli avviklet, vil bidraget fremdeles være på anstendige 160 mrd. kroner, noe som er mer enn alle de nedre 7 inntektsdesiler (over 2,9 millioner personer) betaler i skatt. Uavhengig av formuesskatten betaler altså den øverste inntektsdesil en vesentlig andel av skattebidraget.

Også om en ser på den øverste inntektsprosent og inntektspromille vil skattebidraget være vesentlig. Den øverste inntektsprosenten betaler mer av den samlede inntektsskatten i 2014 (10,8 prosent) enn de nedre fire inntektsdesiler (7,2 prosent) til sammen, dvs. at de vel 42 000 personene med høyest inntekt betaler om lag like mye i inntektsskatt som de om lag 1,9 millioner personene med lavest inntekt. Skulle formuesskatten bli avviklet, vil den øverste inntektsprosenten bidra med 10,0 prosent av samlet inntektsskatt, som fremdeles er klart mer enn de 7,1 prosent av samlet inntektsskatt som de nedre fire inntektsdesiler da vil stå for.

Den øverste inntektspromillen (vel 4 200 personer) bidrar med 3,1 prosent av all inntektsskatt med formuesskatt og 2,7 prosent uten formuesskatt. Dette er nesten på linje med skatteandelen for de tre laveste inntektsdesiler (i overkant av 1,2 millioner personer), som står for 3,2 prosent og 3,1 prosent av samlet inntektsskatt hhv. med og uten formuesskatt.

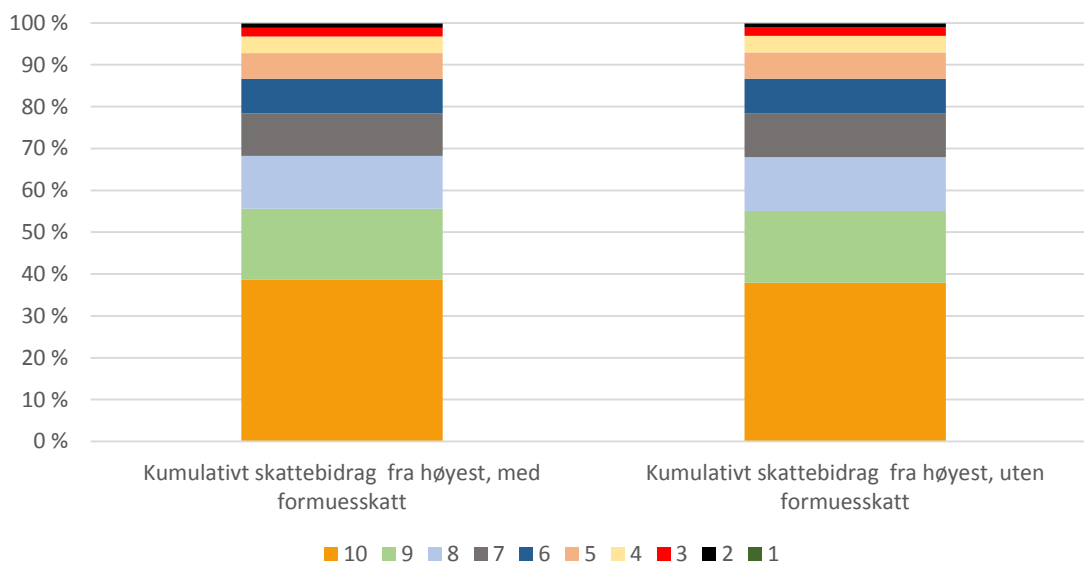
Figur 9: Samlet innbetalt inntektsskatt fra inntektsdesiler og øverste 1 og 0,1 inntektsprosent, hhv. med og uten formuesskatt. Mrd. kr. 2014

Kilde: Finansdepartementet, svar på spørsmål nr. 1 fra Venstre, Revidert Nasjonalbudsjett 2014 og egne beregninger

Figur 10 viser den kumulative andel av total inntektsskatt fra høyeste inntektsdesil og nedover. Den høyeste inntektsdesil står for hhv. 38,7 og 38,0 prosent av samlet inntektsskatt med og uten formuesskatt. De to øverste inntektsdesilene står for over halvparten av inntektsskattebidraget, med hhv. 55,6 og 55,1 prosent med og uten formuesskatt. Uavhengig av formuesskatten står altså de høyere inntektsdesiler for hovedbidraget fra inntektsskatten.

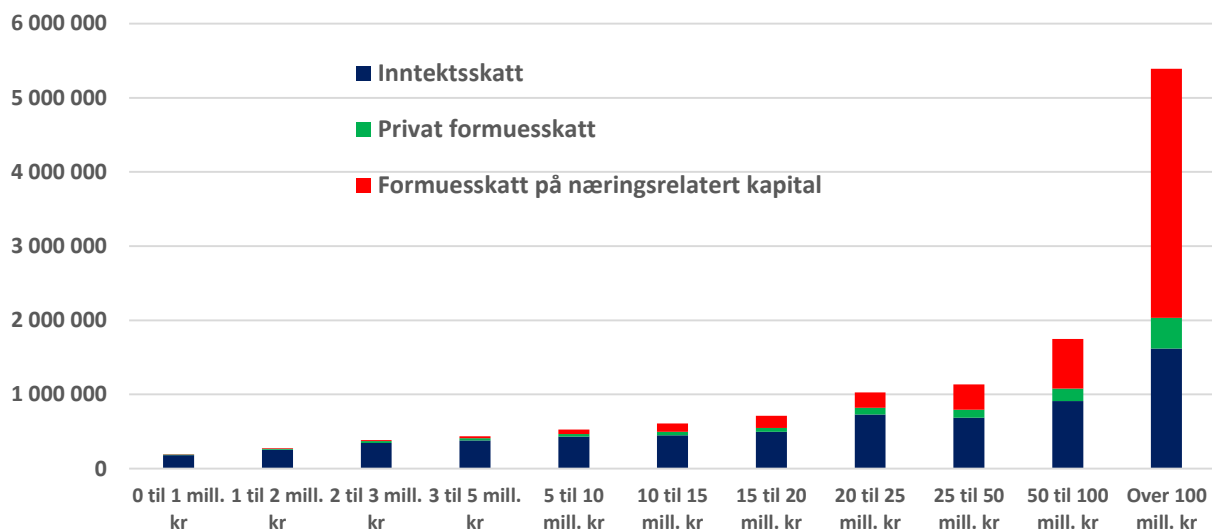
Figur 10: Kumulativt andel av total inntektsskatt fra høyeste til laveste desil. 2014

Kilde: Finansdepartementet, svar på spørsmål nr. 1 fra Venstre, Revidert Nasjonalbudsjett 2014 og egne beregninger

Tar man utgangspunkt i formue og ikke årlig inntekt, endres naturlig nok bildet. Figur 11 viser skattebidraget i kroner fordelt på ulike netto likningsformuer av næringsrelatert kapital.^{xi} For grupper med lave formuer i næringsrelaterte aktiva utgjør inntektsskatten det vesentlige skattebidraget. Kun for gruppen med over 100 mill. kr i næringsrelatert kapital er formuesskatten det vesentlige skattebidraget. Men som vi vil se på i det følgende, er denne formuesskatten kun en mindre andel av deres samlede skattebidrag fra denne kapitalen.

Figur 11: Skatt fra inntektsskatt, næringsrelatert formuesskatt og formuesskatt på private aktiva for ulike formuesgrupper. Kroner. 2014.

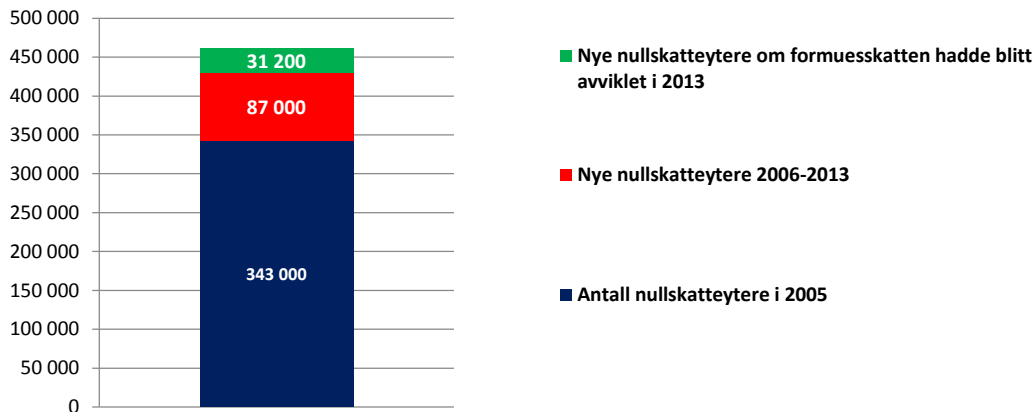

Kilde: Finansdepartementet

Et annet emne som kommer opp i debatten om behovet for formuesskatt, er argumentet om at uten formuesskatt vil om lag 32 000 nye personer bli personlige nullskatteyttere. At antallet som ikke betaler personlig skatt øker, bør i seg selv ikke være et problem. I 2013 var det allerede 430 000 personer som ikke betalte personlig skatt. De fleste av dem har lave pensjonsinntekter og formuer, og er varig nullskatteyttere så lenge det ikke endrer seg. En annen hovedgruppe som i enkelte år ikke betaler skatt, er næringsdrivende som grunnet tap og underskudd har fradrag som er større enn skatten de normalt betaler. Disse betaler normalt skatt i år med overskudd på næringsvirksomheten, og de anses derfor heller ikke som et problem.

Figur 12 gir en oversikt over endringen i antall personlige nullskatteyttere siden 2005. Som det fremgår, økte antallet med 87 000 personer under Stoltenberg II-regjeringen, en økning som er mer enn dobbelt så stor som den økningen som vil komme, dersom formuesskatten avvikles.^{xii}

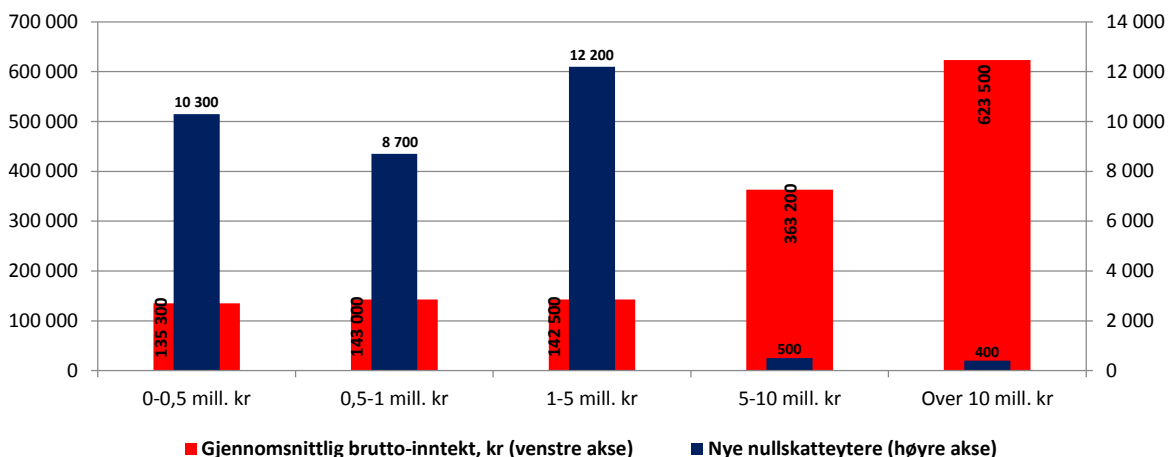
Figur 12: Endringen i antall nullskatteyttere siden 2005 og antall nye nullskatteyttere hvis formuesskatten hadde blitt avviklet i 2013

Kilde: Finansdepartementet, svar på spørsmål nr. 459 fra stortingsrepresentant Trine Skei Grande (Venstre) og nr. 828 fra stortingsrepresentant Gunnar Gundersen (Høyre), stortingssesjon 2012/2013.

Hadde formuesskatten blitt avviklet i 2013, ville det kun blitt 400 nye personlige nullskatteyttere som ville hatt netto likningsformue over 10 mill. kroner, som det fremgår av figur 13. Disse hadde en gjennomsnittsinntekt på 623 500 kroner i 2013. En stor andel av disse ville trolig vært næringsdrivende som ikke betaler skatt grunnet underskudd på sin næringsvirksomhet i det enkelte år. I normale år er disse i personlig skatteposisjon, og de bør derfor ikke være en kilde til bekymring.

Figur 13: Nye nullskatteyttere fordelt på formuesgrupper, i antall (venstre akse) og i brutto inntekt, kroner (høyre akse). 2013.

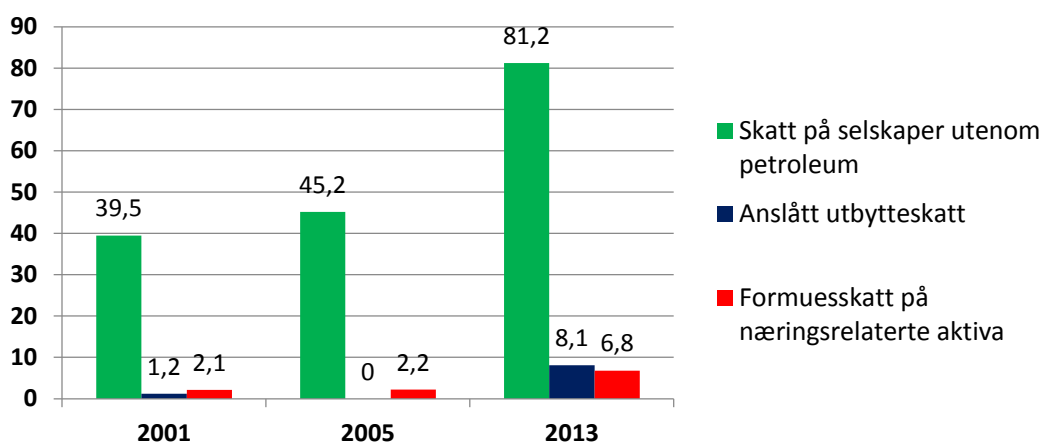

Kilde: Finansdepartementet, svar på spørsmål nr. 828 fra stortingsrepresentant Gunnar Gundersen (Høyre), stortingssesjon 2012/2013

Det er i Norge rundt et trettitalls milliardærer. Det er disse nullskatteyterproblematikken reelt sett dreier seg om. Spørsmålet er imidlertid om det er riktig å innrette en skatteart som i dag omfatter vel 550 000 personer, for primært å ramme et ytterst lite antall personer? Særlig treffsikkert er det i hvert fall ikke.

Et relevant spørsmål i den forbindelse er om formuen til de få milliardærene vi har, bidrar med et skattebidrag til fellesskapet uavhengig av formuesskatten? Svaret er et klart ja. Sett i lys av at de aller rikeste har rundt 90 prosent av sin formue plassert i næringsvirksomhet, er det relevant å ta hensyn til skattebidraget fra bedrifter og hvordan det har utviklet seg. I 2001 utgjorde skatten på bedrifter nesten 40 mrd. kroner. Utbytteskatten som nylig hadde blitt innført, utgjorde litt over 1 mrd. kroner, og formuesskatt på næringsrelaterte aktiva utgjorde 2,1 mrd. kroner. I 2005 hadde utbytteskatten blitt avviklet, formuesskatten på næringsrelaterte aktiva var nesten uendret, og selskapsskatten utgjorde 45 mrd. kroner. I 2013 hadde selskapsskatten økt til rett over 81 mrd. kroner, utbytteskatten som Bondevik II-regjeringen hadde foreslått, innbrakte rett over 8 mrd. kroner, og formuesskatt på næringsrelatert kapital utgjorde rett under 7 mrd. kroner. Selv om formuesskatten skulle bli avviklet, vil altså kapitalen som er investert i næringsvirksomhet, fremdeles bidra med et betydelig skattebidrag til fellesskapet og det er nå bred enighet om en utbytteskatt når kapital tas ut av bedrift til privat forbruk.

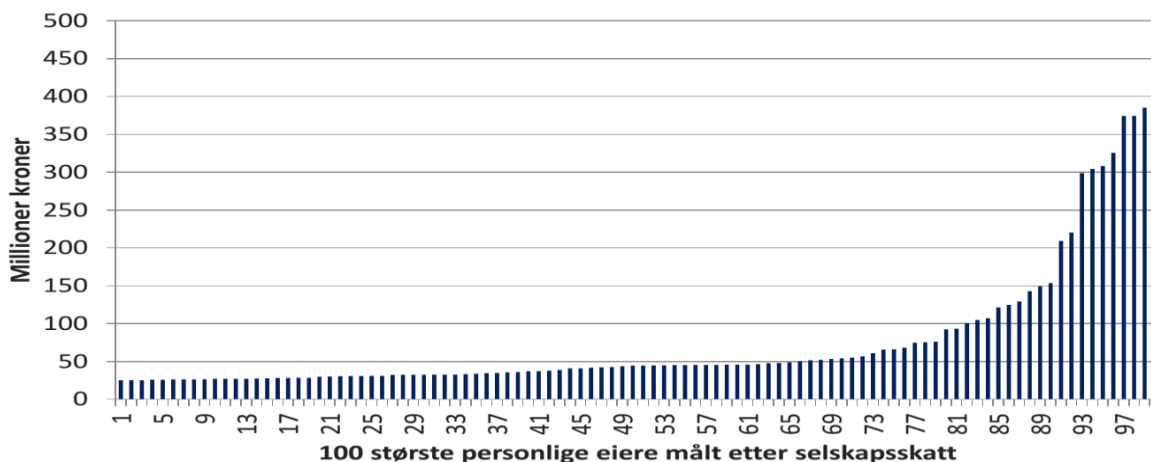
Figur 14: Skatt betalt fra bedrifter i Fastlands-Norge, utbytteskatt og formuesskatt på næringsrelatert aktiva, mrd. kr. 2001, 2005 og 2013

Kilde: Finansdepartementet. Svar på spørsmål nr. 40 fra Høyre, behandlingen av Revidert Nasjonalbudsjett 2013

Hvor stor andel av det direkte skattebidraget fra bedriftene kan man tilskrive de aller rikeste? Et anslag ble gjennomført av analyseselskapet Menon Business Economics i 2012, og er gjengitt i figur 15.^{xiii} I analysen anslo Menon at 37 mrd. kroner av selskapsskatten i 2010 kunne knyttes til 190 000 unike private eiere. I gjennomsnitt bidro disse med 57 000 kroner i selskapsskatt til fellesskapet fra sin andel av næringseierandelen. De 100 største eierne bidro med 7,7 mrd. kroner i selskapsskatt, 77 millioner kroner hver i snitt, dvs. om lag 1/5 av det totale bidraget på 37 mrd. kroner i selskapsskatt fra privateide virksomheter utenom oljesektoren. Størst bidrag i 2010 var det Olav Thon som stod for, med en selskapsskatteandel på over 400 mill. kroner.

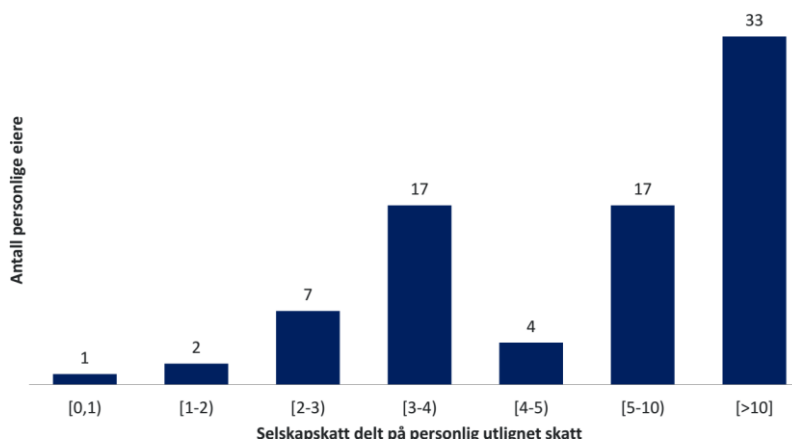
For 81 av de 100 største eierne identifiserte Menon skattbar personlig inntekt. For disse var skattebidraget fra selskapsskatten fra selskapene de eide, i gjennomsnitt 7,3 ganger større enn formuesskatten disse personene personlig betalte i inntekts- og formuesskatt.

Figur 15: 100 største personlige eiere målt etter innbetalt selskapsskatt.

Kilde: Menon Business Economics

Med unntak av én person, bidro alle personene med identifisert inntekt med et større skattebidrag via deres bedriftseierskap enn de personlig betalte i inntekts- og formuesskatt. Den største gruppen bidro med over 10 ganger mer i bedriftsbeskatningen enn de betalte i formuesskatt. Resten av forholdstallene er gitt i figur 16.

Oppdaterte analyser av det samlede skattebidraget fra de største eiere av norsk næringsliv kan komme til andre summer enn analysen fra Menon gjorde. Det går også an å innvende at ikke all selskapsskatt skyldes innskyting av kapital fra eieren, men at verdiskapingen i bedriften også er et resultat av de ansattes bidrag. Tidligere statssekretær Roger Schjerva (SV) har argumentert for at en rimelig fordeling kunne være å anse at halvparten av overskuddet i bedriftene kunne tilskrives de ansatte og halvparten eierne. Det vesentlige for diskusjonen om nødvendigheten av formuesskatt for at de aller rikeste skal bidra med skatt til fellesskapet, er at helheten i skattebidraget fra deres kapital, herunder selskapsskatten, inkluderes. Med et slikt utgangspunkt endres konklusjonene i debatten om «nullskatteyttere» vesentlig sammenlignet med ensidig fokus på privatpersoners skattebidrag. Den del av kapitalen til de aller rikeste som gir avkastning, bidrar i dag med et vesentlig skattebidrag. Det bildet endrer seg ikke, dersom formuesskatten blir avvirket.

Figur 16: Selskapsskatt relativ til utlignet skatt på inntekt og formue for de største eierne (N=81). 2010

Kilde: Menon Business Economics

Konklusjon

Det er bred politisk enighet om at alle skal bidra med et rimelig skattebidrag. Hvordan et rimelig skattebidrag skal innkreves, er det derimot delte syn på. Dette notatet har fokusert på at formuesskatten ikke er en vesentlig skatteart for at alle, herunder de med størst inntekt eller formue, skal bistå med en rimelig andel skatt av sin inntekt eller skatt på avkastningen av sin formue. Formuesskatten, som virker negativt på innovasjon, nyskaping, norsk eierskap og den økonomiske aktiviteten generelt, kan avvikles uten at det skaper alvorlige fordelingsmessige problemer.^{xiv}

Formuesskatten er ikke nødvendig, ei heller sentral, for at alle høytlønnede grupper skal bidra til samfunnsfellesskapet gjennom skatt på deres inntekt. Dette gjelder også for den promillen (4 200 personer) med aller høyest inntekt.

Bildet endrer seg ikke, om man i stedet tar utgangspunkt i formue. Ni av 10 kroner av formuen til de aller rikeste er investert i næringslivet. Det betyr at det største skattebidraget fra formuen til de aller rikeste i dag kommer via bedriftsbeskatningen. Formuesskatt på personlig hånd er derfor ikke vesentlig for skattebidrag fra den delen av kapitalen til de rikeste som gir avkastning. Bedret skattestatistikk vil kunne synliggjøre det totale skattebidrag fra formuen til de aller rikeste.^{xv}

Forskning fra SSB tyder også på at fordelingsvirkningene av formuesskatt på næringsinvesteringer er null eller ytterst begrenset, og at formuesskattens omfordelende virkninger skyldes formuesskatt på eiendom, som i stor grad betales av en gjeldfri middelklasse.

Notatet har også tatt for seg ulike mål på ulikhet, herunder beregninger fra Finansdepartementet på Gini-koeffisienten ved avvikling av formuesskatten, og gitt en internasjonal referansebane for den norske ulikheten og en utvikling av den nasjonale ulikheten de senere tiår. Avvikles formuesskatten er det anslått at Gini-verdien vil øke med om lag 1 prosent. Det vil ikke endre Norges lave ulikhetsrangering nevneverdig.

Norge er blant de land som har lavest ulikhet, og ulikheten har også holdt seg relativt stabil de senere tiår, med en svakt stigende utvikling. Stor og kraftig stigende ulikhet kan virke negativt på økonomiens funksjonsmåte. Så langt har det ikke preget norske forhold, og lite tyder på et betydelig taktskifte i tiårene som kommer – heller ikke, dersom formuesskatten fjernes.

Notatet er forfattet av Villeman Vinje, samfunnsøkonom i Civita. Konklusjoner som er trukket, og eventuelle feil og mangler som måtte forekomme, står for forfatterens regning. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp og justere. Forfatteren kan kontaktes på vinje@civita.no.

ⁱ Generell informasjon og statistikk om formuesskatten kan interesserte lesere finne i Civita-notat nr. 5, 2014: Formuesskatten – verdiskaping, skatteinntekter og fordeling; <http://www.civita.no/publikasjon/nr-5-2014-formuesskatten-verdiskaping-skatteinntekter-og-fordeling>

ⁱⁱ Leder av Arbeiderpartiet, Jonas Gahr Støre er en av de som mener Pikettys bok styrker argumentet for å beholde formuesskatten. DN 12. juli 2014.

ⁱⁱⁱ <http://www.civita.no/publikasjon/nr-11-2014-thomas-piketty-nyansering-og-mulige-losninger>

^{iv} En oversikt over ulike fordelingsmål er gitt i NOU 2009:10 Fordelingsutvalget; <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/nouer/2009/nou-2009-10.html?id=558836>

^v Ulikheten er generelt mindre i de mest utviklede land enn den er i de fleste utviklingsland det eksisterer data på. Et anslag på gini-mål for ulike land i verden er gitt i CIA World Economic factbook;

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html>

^{vi} <http://ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/skattesystemets-omfordelende-effekt-2005-2013>

^{vii} <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/prop/2013-2014/prop-1-ls-20132014/2/6/2.html>

^{viii} Privat e-post fra statssekretær Jørgen Næsje til Villeman Vinje, 26. juni 2014

^{ix} <http://ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/skattesystemets-omfordelende-effekt-2005-2013>

^x SSB rapporter 29/2013: Skattesystemets omfordelende effekt 2005-2013

^{xi} Knappt noen med større formuer har alt av formuen plassert i ikke-næringsrelaterede aktiva, så dette omfatter så godt som alle som har formuer av en viss størrelse.

^{xii} Svar på spørsmål nr. 828 fra stortingsrepresentant Gunnar Gundersen (Høyre), stortings sesjon 2012/2013; http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/andre/brev/brev_stortinget/2013/svar-pa-spm-828-fra-stortingsrepresentan.html

^{xiii} Menon publikasjon nr. 21/2012; http://menon.no/upload/2012/11/05/selskapsskatt-knyttet-til-private-bedriftseiere-i-norge_revidert-2.pdf

^{xiv} En nærmere gjennomgang av virkningene på verdiskaping og næringsliv av formuesskatten er gitt i Civita-notat nr. 5, 2014, *Formuesskatten: Verdiskaping, skatteinntekter og fordeling*

^{xv} Generell informasjon og statistikk om formuesskatten kan interesserte lesere finne i Civita-notat nr. 5, 2014: Formuesskatten – verdiskaping, skatteinntekter og fordeling; <http://www.civita.no/publikasjon/nr-5-2014-formuesskatten-verdiskaping-skatteinntekter-og-fordeling>